

Бугара А.М.,  
здобувач\*  
Південний філіал Національного  
університету біоресурсів і природокористування  
України «Кримський агротехнологічний університет»

## УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ СИРОВИНИ ТА ВИНОРОБНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

**Постановка проблеми.** Виноробство є однією з важливих складових харчової промисловості в Україні. Обсяги виробництва її продукції у структурі виробництва всієї харчової промисловості України становлять 6%. Розвитку виноробства в АР Крим сприяють природно-кліматичні та ґрунтові умови, що дають можливість вирощувати цінні столові та технічні сорти винограду і виробляти якісні різновиди вин, які користуються високим попитом як в Україні, так і закордоном. Вітчизняна виноробна продукція здатна конкурувати на міжнародному ринку та займати на ньому значу частку.

Виноробство завжди було високодохідною галуззю харчової промисловості, проте у зв'язку з невіршенням низки проблем, які постали перед розвитком цієї галузі, вона стала низькорентабельною та навіть збитковою. Ефективному розвитку виноробства як в Україні в цілому, так і в АР Крим, заважають проблеми, пов'язані з економічними та соціально-політичними мотивами.

Існуючі на виноробних підприємствах негативні тенденції зменшення обсягів виробництва пов'язані зі спадом платоспроможного попиту населення, втратами зовнішніх ринків, нерозвиненістю ринкової інфраструктури, зниженням обсягів сировини, яка надходить на переробку. Дослідження даного процесу, визначення його складових є надзвичайно важливим завданням сьогодення. Розв'язання поставлених питань дасть змогу перетворити виноробство у високоефективну, конкурентоспроможну галузь як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Вирішення проблеми інтегрування підприємств, пов'язаних з виробництвом сировини та його переробкою, є достатньо складним процесом, що зумовлено, перш за все, необхідністю врахування особливостей етапів виробничо-технологічного ланцюга створення готового продукту та їх економічної взаємодії.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Дослідженням проблем інтеграції між постачальниками сировини та переробними підприємствами займалися багато вітчизняних учених, зокрема, А.М. Авідзба, А.Н. Бузні, О.М. Гаркуша, О.Ю. Єрмаков, М.Й. Малік, Л.О. Мармуль, І.Г. Матчина, В.А. Рибінцев, П.Т. Саблук, І.І. Червен та багато інших.

Проте багатоаспектність, складність та недостатнє вирішення проблем, пов'язаних з інтеграційними процесами у сфері переробки харчової сировини, а саме у напрямку формування економічного партнерства між виноробними підприємствами та їх сировинними зонами, визначають актуальність даної проблеми.

**Постановка завдання.** Метою статті є обґрунтування науково-методичних засад та практичних рекомендацій щодо формування і реалізації ефективних інтеграційних процесів між виноробними підприємствами та їх сировинними зонами.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Інтеграція характеризується як вид економічних відносин між підприємствами, які виникли за умов суспільного розподілу праці та виробництва, що призвело до відокремленого функціонування підприємств, які виробляють харчову сировину, здійснюють її переробку і формують стійке об'єднання та посилення взаємодії на основі взаємовигідного партнерства з метою ефективного їх співробітництва.

Інтеграція сприяє встановленню взаємовигідних партнерських відносин між постачальниками сировини та виноробними підприємствами, що дозволяє об'єднати весь технологічний процес від виробництва первинної сировини до випуску кінцевого продукту та є запорукою їх сталого розвитку.

При досягнутому рівні розвитку економічних відносин між переробними підприємствами та виробниками сировини можливе застосування різних інтеграційних моделей за формами об'єднань. Такими можуть бути контрактні структури, асоціації, корпорації, холдинги, фінансово-промислові групи тощо.

Отриманий у процесі дослідження досвід свідчить про можливість використання різних інтеграційних форм, які пов'язані з розвитком економіки та врегулюванням економічних суперечок між сировинними та виноробними підприємствами. Діяльність різних інтеграційних структур спрямована

\* Науковий керівник: Лебедєв К.А. – д.е.н., доцент

на побудову найбільш вигідних партнерських відносин між підприємствами, покликана вирішувати низку проблем, а основною метою їх функціонування виступає подальший розвиток виробництва та підвищення конкурентоспроможності продукції на національному і зовнішньому ринках.

Дослідженнями встановлено, що на падіння обсягів виробництва значною мірою впливає щорічне скорочення площ виноградників та дуже повільне їхнє оновлення. Показник врожайності винограду в середньому по Україні складає приблизно 48-50ц/га, у той час як в інших країнах, які активно займаються вирощуванням винограду для виноробства, отримують у декілька разів більші врожаї.

Виноробні підприємства використовують як власну сировину, так і куплену зі сторони. Частка власної сировини в загальній структурі переробленої сировини складає лише 25-30%. При збільшенні частки власної сировини виноробні підприємства, за інших рівних умов, отримують більший прибуток і, як наслідок, вищий показник рентабельності, що дає можливість подальшого розвитку підприємства.

Розвиток виноробної галузі, що передбачає нарощування обсягів виробництва, розширення асортименту, вихід на нові ринки збуту, потребує все більшої кількості виноматеріалів, які виробляються з винограду. За період 2008-2012 років виробництво виноматеріалів збільшилось на 40%, але за останні чотири роки активізувався їх експорт. Покупцями виноматеріалів вітчизняного виробництва є Російська Федерація, Білорусія та інші країни постсоціалістичного простору [1].

Реалізовувати виноматеріали за кордон спонукають проблеми, пов'язані зі зниженням купівельної спроможності вітчизняних споживачів готової продукції, які виникли через кризові умови економіки. Вітчизняні винороби втрачають потенційні можливості до збільшення обсягів виробництва. Крім цього, у структурі ринку виноградних вин України 25-30% складає імпортна продукція.

Обсяги імпорту виноградних вин за період 2008-2012 років у 2-3 рази перевищували обсяги експорту. Перевага імпорту над експортом створює додаткові загрози розвитку українського виноробства. Присутність на національному ринку продукції іноземних постачальників вказує на необхідність підвищення конкурентоспроможності готової виноробної продукції вітчизняних виробників.

У даний час має місце ситуація, за якої динаміка виробництва готової продукції випереджає динаміку виробництва сировини. Така перевага може свідчити про додавання у процесі первинної переробки винограду води, спирту та інших домішок, які впливають на збільшення обсягів виробництва, проте, погіршують якість готової продукції.

На якість вироблених виноматеріалів та готової виноробної продукції значно вплинула невідповідність сортового складу винограду, який використовується у виробництві вина. Частка цінних сортів винограду, таких як «Мерло», «Мускат», «Шардоне», «Піно», «Рислінг», з яких виробляються якісні та конкурентоспроможні вина, складає лише 20%. Повільна динаміка збільшення обсягів виробництва вказаних сортів винограду не задовольняє гострої потреби виноробної галузі у виробництві якісних конкурентоспроможних виноградних вин.

На якість та конкурентоспроможність вітчизняної виноробної продукції негативно впливає наявність на ринку великої кількості нелегальних виробників вин, метою яких є, перш за все, максимальне отримання прибутку за рахунок реалізації фальсифікованої продукції та продукції низької якості.

Виноробним підприємствам властива низька завантаженість виробничого обладнання, що свідчить про залежність переробних підприємств від сировинних ресурсів та втраченої можливості подальшого їх розвитку. Завантаженість ліній первинної переробки винограду на виноматеріали у середньому складає 42,5%, а по лініях розливу готової продукції – 53%.

Крім того, основні виробничі фонди виноробних підприємств характеризуються досить високим коефіцієнтом зношеності, що на аналізованих підприємствах склав 0,53. Це ускладнює ефективну роботу виноробних підприємств та чинить опір можливостям підвищувати продуктивність виробництва [8].

З метою виявлення напрямків подальшого розвитку виноробної галузі, за допомогою SWOT-аналізу нами виявлено вплив стану внутрішнього та зовнішнього середовищ, у яких доводиться функціонувати виноробним підприємствам. Стратегічними напрямками розвитку виноробних підприємств є збільшення постачання якісних сировинних ресурсів.

У результаті здійснення SWOT-аналізу виявлені показники, які були розглянуті як потенційні детермінанти впливу на подальший розвиток виноробних підприємств. Такими показниками нами визначено площу виноградників; урожайність винограду з 1 га виноградників; обсяг сировини, що переробляється підприємствами; виробничу собівартість 1 ц винограду; ціну 1 ц винограду; частку власної сировини в загальному обсязі переробленої.

На базі проведеного економічного аналізу отримано регресійну модель залежності чистого доходу виноробного підприємства від визначених детермінантів:

$$\hat{Y} = - 14162,74 + 62,1642X_1 + 454,31X_2, \quad (1)$$

де:  $\hat{Y}$  – чистий дохід від реалізації виноробних підприємств;  $X_1$  - площа виноградників, га;  $X_2$  – частка власної сировини, %.

Значення коефіцієнта множинної кореляції  $R$  підтверджує тісний кореляційний зв'язок між показниками моделі. Коефіцієнт детермінації  $R^2 = 0,9102$  показав, що вибрані для побудови моделі

показники на 91% впливають на чистий дохід від реалізації виноробних підприємств. Вплив факторів, що не увійшли до моделі, складає близько 9% від впливу на величину чистого доходу від реалізації усіх можливих факторних змінних.

Оцінка надійності отриманого рівняння була проведена з використанням F – критерію Фішера, за допомогою якого можна стверджувати, що побудоване рівняння є значимим та істотним.

Для виявлення впливу визначених факторів на чистий дохід від реалізації виноробних підприємств, розраховані коефіцієнти еластичності. У результаті вирішення задачі нами були отримані такі коефіцієнти еластичності:  $\text{Эх1} = 0,952$ ;  $\text{Эх2} = 0,254$ . Коефіцієнти еластичності характеризують, що при збільшенні площ виноградників на 1% чистий дохід від реалізації продукції виноробних підприємств підвищиться на 0,952%; при збільшенні частки власної сировини на 1% чистий дохід зросте на 0,254%.

Проведений кореляційно-регресійний аналіз показав прямо пропорційний зв'язок чистого доходу від реалізації виноробної продукції з площею виноградників та часткою власної сировини. Це спонукає до необхідності розширення сировинної бази саме за рахунок збільшення частки власної сировини.

**Висновки з даного дослідження.** 1. Динаміка виробництва виноградних вин характеризується поступовим зростанням. Виноробство завжди було високодохідною галуззю харчової промисловості, проте, у зв'язку з невирішенням низки проблем, які постали перед розвитком цієї галузі, вона стала низькорентабельною та навіть збитковою.

2. Ефективному розвитку виноробства як в Україні в цілому, так і в АР Крим, заважають проблеми, пов'язані з економічними та соціально-політичними мотивами. Зокрема, збільшенню обсягів виробництва, розширенню асортименту продукції, підвищенню її якості, зростанню її конкурентоспроможності та виходу виноробних підприємств на нові ринки збуту перешкоджають такі чинники: низька завантаженість виробничого обладнання, яка складає близько 40%, занепад сировинних зон, збільшення імпортової виноробної продукції, наявність великої кількості фальсифікованої продукції та продукції низької якості, збільшення попиту на більш дешеву та менш якісну алкогольну продукцію тощо.

3. Визначено систему детермінантних показників, що впливають на формування інтеграційних процесів у виноробстві та за допомогою методу кореляційно-регресійного аналізу досліджено їхню дію на результати діяльності виноробних підприємств. Встановлено прямо пропорційний зв'язок чистого доходу від реалізації готової продукції виноробних підприємств з площею виноградників та часткою власної сировини. Даний факт спонукає до необхідності розширення власної сировинної бази.

#### Література

1. Аблязова С.А. Перспективы развития виноградарско-винодельческой отрасли Крыма и резервы повышения ее конкурентоспособности / С.А. Аблязова // Экономика Крыма. – 2007. – №21. – С. 44-49.
2. Горбачов В.С. Розвиток інтенсифікації виноробної галузі на Миколаївщині / В.С. Горбачов // Економіка АПК. – 2005. – №9. – С. 42-45.
3. Жежель Ю.В. Проблемы финансирования предприятий винодельческой отрасли / Ю.В. Жежель // Экономика и управление. – 2003. – №1. – С. 41-48.
4. Короткова О.В. Включення України у світові інтеграційні процеси потребує значного підвищення конкурентоспроможності виноробної продукції / О. В. Короткова // Стратегія розвитку України у глобальному середовищі: матеріали 2-ї міжн. наук.-практ. конф., 7-9 лист. 2008 р. — Сімферополь, 2008. – Т. 2. – 219 с.
5. Ломаченко Т.И. Роль винодельческой отрасли в экспорте продукции Крыма / Т.И. Ломаченко // Культура народов Причерноморья. – 1999. – С. 378-380.
6. Миргородська Л.О. Деякі висновки з роботи виноградарсько-виноробних підприємства в сучасних умовах / Л.О. Миргородська // Аграрний вісник Причорномор'я: Зб. наук. пр.(екон. наук.). –1998. – Вип. №1. – С. 151-155.
7. Прохорчук С.В. Фінансова стабільність підприємств виноградарсько – виноробного підкомплексу: сутність та її складові / С.В. Прохорчук // Таврійський науковий вісник: науковий журнал. – 2010. – Вип.68. – С.175-178.
8. Шибаніна О.В. Основні напрямки удосконалення кредитної і податкової політики стосовно виноградарсько-виноробного підкомплексу / О.В.Шибаніна, О.В.Короткова // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2008. – № 21. – С. 206-209.